

1)

Téma:

Rozvoj komunikativních dovedností u dětí s kombinovaným postižením.

Výzkumný problém:

Alternativní a augmentativní komunikace.

Hlavní výzkumná otázka:

Je kombinace dvou alternativních metod efektivnější než využití metody samostatné?

Představení výzkumu:

Komunikace patří k nejdůležitějším prostředkům socializace a řeč bývá označována za nástroj myšlení, prostředek k vzájemnému styku, dorozumívání a celkově ovlivňuje psychický vývoj jedince. Užívání alternativní a augmentativní komunikace u jedinců s kombinovaným postižením je často nezbytné. Pomocí tohoto způsobu komunikace mohou děti vyjádřit své potřeby, přání a zapojit se tak více do společnosti a upevnit si své sebevědomí. V současné době se formy této komunikace rychle rozšiřují ve speciálních školách, ústavech a stacionářích. Bohužel veřejnost stále ještě není s těmito způsoby komunikace příliš obeznámena.

Cíl:

Zjistit možnosti celkového rozvoje osobnosti dětí s kombinovaným postižením při používání metod alternativní a augmentativní komunikace.

2)

Hlavní výzkumná otázka:

Je kombinace dvou alternativních metod efektivnější než využití metody samostatné?

Vedlejší výzkumné otázky:

Má výuka alternativní komunikace pozitivní vliv na rozumovou výchovu?

Má výuka alternativní komunikace pozitivní vliv na sebeobsluhu?

Má výuka alternativní komunikace pozitivní vliv na pracovní a výtvarné dovednosti?

Má výuka alternativní komunikace pozitivní vliv na sociální vztahy?

3)

Volba výzkumné strategie:

Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvalitativní přístup, protože budu sledovat jedince v jejich přirozeném prostředí. Bude mě zajímat především význam, interpretace a porozumění z pohledu samotných aktérů a moje závěry se nebudou zobecňovat na širokou populaci.

4)

Sběr dat:

Pro svůj výzkum jsem zvolila následující metody sběru dat:

- 1) analýza dokumentů – především lékařských záznamů a vyšetření
- 2) aktivní pozorování – při sebeobslužných činnostech, ve volném čase věnovaném hře i odpočinku a během výuky s využitím praktických cvičení
- 3) rozhovor – s třídním učitelem, s rodiči a vychovatelkou

Výzkumné vzorky:

Sestavím dvě skupiny žáků – experimentální skupinu a kontrolní skupinu. V experimentální skupině žáků se bude při výuce pravidelně užívat kombinace dvou alternativních forem komunikace – piktogramy ve spojení se znakem do řeči. Kontrolní skupina žáků bude při výuce komunikovat pouze piktogramy. V každé skupině by měli být 4 žáci s podobnými diagnózami. U obou skupin provedu vyhodnocení podle vstupního a výstupního šetření.

Způsob kontaktování:

Výzkum se bude provádět v základní škole speciální, která je součástí sociálního zařízení, kde většina žáků pobývá.

Zdůvodnění:

V tomto vzdělávacím zařízení se vzdělávají žáci, jejichž úroveň rozumových schopností jim nedovolí vzdělávat se v běžné základní škole ani v základní škole praktické. Většina dětí zde není schopna používat mluvenou řeč, proto je obvykle nezbytné využít formy alternativní či augmentativní komunikace. Vybraní žáci mají podobnou diagnózu a objevují se

u nich i podobné potíže v oblasti vzdělávání a následné socializace. Z tohoto důvodu bude posuzování objektivnější a dosažené výsledky se budou lépe porovnávat a hodnotit.

5)

Plán pozorování:

Po důkladné analýze písemných dokumentů vyberu děti do experimentální a kontrolní skupiny. Následně provedu zhodnocení jejich dosavadních schopností a dovedností v jednotlivých oblastech – motorika, rozumové schopnosti, řečový vývoj a sebeobsluha. Toto hodnocení bude uváděno jako vstupní šetření. V průběhu výzkumu budu zaznamenávat případné pokroky či neúspěchy. Výsledky, kterých děti dosáhnou, zpracuji ve výstupním šetření.

6)

Nevýhody a problémy:

Ze začátku může být problém s navázáním kontaktu se žákem. Důležitá je pravidelnost a soustavnost výuky, spolupráce s učitelkou, vychovatelkou a rodiči. Musí se brát v úvahu individuální zvláštnosti dětí, jejich schopnosti, dovednosti a zájmy. Každý žák vyžaduje také jiný přístup a motivaci. Nutností je i zařazování častých přestávek a relaxačních momentů, protože žáci bývají mnohem více unavitelní. Nevýhodou je neustálá přítomnost komunikačního deníku u dítěte. Největším problémem může být odmítavý postoj rodičů k alternativním formám komunikace.

7)

Ukázka analýzy dokumentů a vstupního pozorování jednoho žáka:

Chlapec č. 1 – 10 let

Dg.: F 71 středně těžká mentální retardace, epilepsie, centrální hypotonický syndrom, poruchy aktivity a pozornosti.

Rodinná anamnéza – matka léčena pro boreliózu, alergie roztoči, vrby. Otec, má M. Schermann.

Osobní anamnéza: narozen z prvního těhotenství. Porod v termínu – p.s.c. pro polohu koncem pánevním. PH/PD: 2950g/47cm. Kříšen nebyl, poporodní adaptace v normě. Vývoj

motoriky opožděný: seděl v 1. roce věku, postavil se v 16 měsících věku, vůbec nelezl. Samostatná chůze ve 26. měsíci věku. V 16 měsících poprvé vyšetřen neurologem, doporučena rehabilitace Vojtovou metodou (cvičili 1,5 roku).

Závěry psychologického vyšetření

Chlapec ve věku 7 let a 6 měsíců. Během vyšetření se projevila velmi nedokonalá pozornost, se značnou oscilací, nekoncentruje se na delší dobu, maximálně 5 minut, většinu činností přijímal s nelibostí. Pokynům vyhová výběrově, zahájenou činnost většinou rychle opouští.

Motorika

Chůze je toporná, těžkopádná o širší bázi. Při manipulaci s předměty užívá obou rukou, koordinace je dobrá, upřednostňuje pravou ruku. Postaví na sebe několik kostek, navleče korálky, vloží tvary do příslušných otvorů v desce.

Grafomotorika – úchop tužky je trénovaný, nepříliš volný. Napodobuje vertikální i horizontální tah, linie je nepřesná. Kresba postavy na úrovni hlavonožce.

Rozumové schopnosti

Ukáže části těla, některé předměty a zvířata na obrázcích, ale zaujetí pro obrázky je prchavé. Nerozliší malý a velký předmět, s pomocí přiřadí červenou, žlutou a zelenou barvu. Nerozezná základní geometrické tvary. Doba záměrné pozornosti je maximálně 3 minuty.

Řečový vývoj

Chlapec verbálně nekomunikuje, pouze jedno slovo „máma“, které však užívá pro různé věci i osoby, jinak ukazuje posunky, pláčem, nebo naznačuje rukama „prosím“. Vokalizace zahrnuje několik zvuků s komunikačním záměrem, užije několik slabik různé intonace, žargon není. Má velmi chudou slovní zásobu.

Sebeobsluha

Hygienu udržuje, používá WC. Potřebuje pomoc při oblékání (neorientuje se, kde je přední díl, nezapíná knoflíky, boty nazouvá opačně). Při jídle je samostatný, používá pouze lžičku, přiborem jíst neumí, pije z hrníčku.

8)

Modifikace výzkumného návrhu:

Po první analýze dokumentů a provedeném vstupním šetření mě nenapadá žádná modifikace výzkumného návrhu. Jedná se o dlouhodobý výzkum v průběhu celého školního roku. Podle mého názoru modifikace lze provést až podle průběžného nebo výstupního šetření, kde se teprve projeví problémy a nedostatky a posléze bude možné na ně nějakým způsobem reagovat a provést nápravu.

9)

Literatura:

ATTERMEIER, S. *Augmentative Communication – Clinical Issues*. New York: The Haworth Press, 1987. ISBN 0-86656-657-0

CARROL-FEW, L., COCKERILL, H. *Communicating without speech: practical augmentative and alternative communication*. London: Mac Keith Press, 2001. ISBN 1-898683-25-5

JANOVCOVÁ, Z. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Brno: MU, 2003. ISBN 80-210-3204-9

KARÁSKOVÁ, V. *Pohybem k výchově klienta s mentálním postižením*. Olomouc: UP, 2002. ISBN 80-244-0525-3

KLENKOVÁ, J. *Kapitoly z logopedie*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-88-5

KLENOVÁ, J. *Možnosti stimulace preverbálních a verbálních schopností vývojově postižených dětí*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-91-5

KNAPCOVÁ, M. *Výměnný obrázkový komunikační systém*. Praha: IPPP ČR, 2005. ISBN 80-86856-07-0

KUBOVÁ, L. *Alternativní komunikace, cesta ke vzdělávání těžce zdravotně postižených*. Praha: Tech – Market, 1996. ISBN 80-902134-1-3

KUBOVÁ, L., PAVELOVÁ, Z., RÁDKOVÁ, I. *Znak do řeči*. Praha: Tech – Market, 1999. ISBN 80-86114-23-6

LECHTA, V. *Logopedické repetitorium*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-08-00447-9